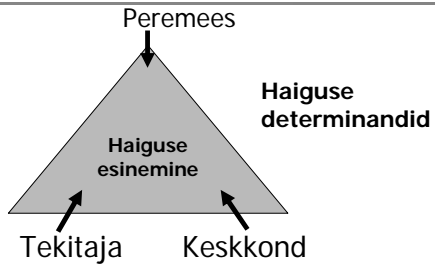

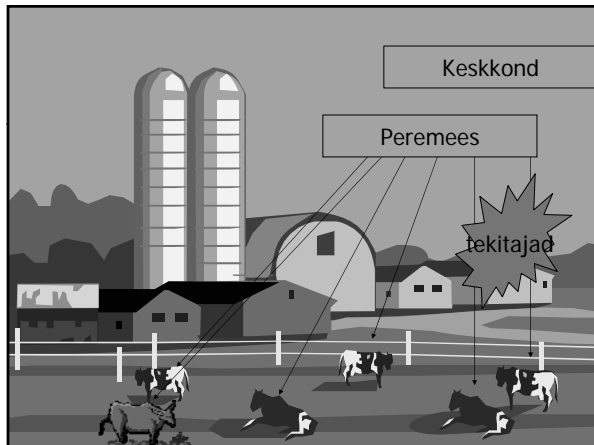
	Epidemioloogilised andmed ja kirjeldav epidemioloogia Arvo Viltrop 2009
	1

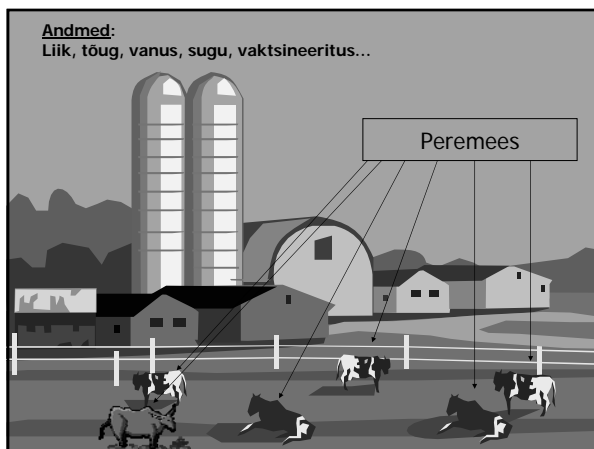
	Andmed
	Kava: ■ Mis on andmed?■ Kust andmed tulevad?■ Milleks me vajame andmeid?■ Kuidas me töötleme andmeid?■ Kirjeldav epidemioloogia
	2

	Mis on andmed?
	Andmed = informatsioon (faktid)
	3

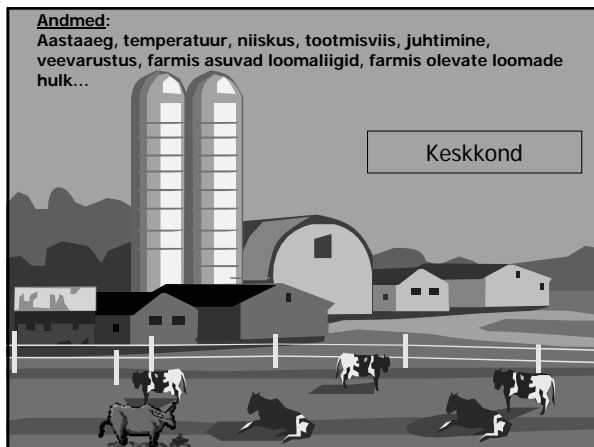
Kust andmed tulevad?

	Andmete kogumine ■ Andmete hulk on lõpmatu! ■ Koguge vaid eelnevalt määratletud hüpoteeside uurimise jaoks olulisi andmeid Mõelge enne andmete kogumist!

ANDMETE KVALITEETI MÄRAVAD TEGURID (Thrusfield, 2006)

Täpsus (Accuracy) - määr, mille ulatuses mõõtmine või mõõtmistel põhinev hinnang esindab mõõdetava omaduse õiget väärtust

Detailsus (Refinement) – suurem detailsus tagab andmete parema epidemioloogilise väärtuse

Kordustäpsus (Precision) - testi või mõõtmisvahendi võime anda samaseid tulemusi sama objekti korduval mõõtmisel

Korratavus (Repeatability) - testi võime anda samaseid tulemusi ka korduvate mõõtmiste korral, mis viiakse läbi sama isiku poolt eri aegadel.

Reprodutseeritavus (Reproducibility) – testi võime anda samaseid tulemusi ka korduvate mõõtmiste korral, mis viiakse läbi erinevate isikute poolt eri aegadel

Valiidsus, kehtivus (Validity) – määr, mille ulatuses uuring või katse mõõdab seda, mida ta on ette nähtud mõõtma

10

EPI-12-320

Kuidas andmeid töödelda?

11

Andmestik

- Andmestik on andmete kogum süstemaatilisel kujul
- Andmestik koosneb ridadest ja veergudest

12

Andmestik - struktuur

- 1 veerg tähistab 1 muutujat (1 vaadeldav tunnus) nt.:
 - Haigus
 - Loomaliik
 - Uuritav materjal
 - Katsemeetod
 - Uurimismeetod
 - Positiivsete arv
 - Negatiivsete arv

13

Andmestik - struktuur

Farm	Vaatluse kuupäev	Loomade arv	Lehmad	Lambad
1	02022004	200	200	0
2	02022004	67	60	7
3	03022004	137	137	0
4	04022004	174	123	51

14

Andmestik - struktuur

- 1 rida tähistab 1 vaatlust (nt. 1 piirkond, 1 farm, 1 lehm)
- Kõik lahtrid reas sisaldavad vaatlusandmeid, mis iseloomustavad sama üksust (nt. piirkond, farm, lehm)

15

Andmestik - struktuur

Farm	Vaatluse kuupäev	Loomade arv	Lehmad	Lambad
1	02022004	200	200	0
2	02022004	67	60	7
3	03022004	137	137	0
4	04022004	174	123	51

16

Andmestik - struktuur

- Veerud = muutujad
- Kõik lahtrid samas veerus kirjeldavad sama muutuja erinevaid vaatlusi
- Kõiki sama veeru vaatlusi tuleb mõõta samas skaalas (nt. vanust tuleb mõõta aastates või kuudes või päevades kõigil loomadel)

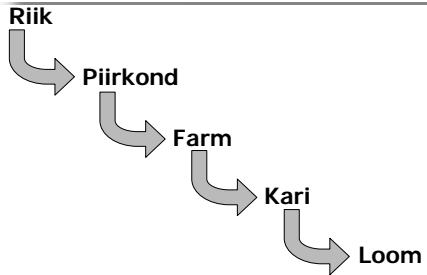
17

Mis on valesti?

Lehm	Vaatluse kuupäev	Vanus	Mastiit	Haiged veerandid
1	2. veebr. 2004	3.5	Jah	1/4
2	1. Märts 2004	2½	E	-
3	10032004	36 kuud	J	50%
4	06-03-2004	4	Neg	Neg

18

Andmeid kogutakse erinevatel (andme) tasanditel

19

Andmestik - struktuur

→ Farmi tasand

Farm	Vaatluse kuupäev	Loomade arv	Lehmad	Lambad
1	02022004	200	200	0
2	02022004	67	60	7
3	03022004	137	137	0
4	04022004	174	123	51

20

Andmestik - struktuur

→ Looma tasand

Lehm	Tõug	Vanus_aastad	Poegimis-kuupäev	Kliiniline haigus
1	H	3.5	23022004	Ei
2	H	2.0	11102003	Jah
3	J	2.5	01092003	Ei
4	H	3.0	15012004	Ei

21

MITMETASANDILISED ANDMEBAASID
ERINEVATE TASANDITE ANDMED ON SEOTUD
 Näide: loomatasandi andmed, mis on seotud farmitasandi andmetega

Farm	Tootmise tüüp	Teised muutujad	Farm	Looma ID	CMT	Teised muutujad
1	0		1	1	0	
2	1		1	2	0	
			1	3	2	
			1	4	0	
			1	5	0	
			2	1	0	
			2	2	0	
			2	3	0	
			2	4	0	
			2	5	1	
			2	6	0	
			2	7	0	

ANDMEPUHASTUS

➤ **Usutavuse ja sobivuse kontroll**

- ✓ Muutujate võimalikud väärtused (N: kaal 0 g; pullidel piimatoodang)
- ✓ Muutuja kategooriate erinev väljendamine (jah, 1, + pos)

➤ **Ümberkodeerimine**

- ✓ Tekstiliste andmete kodeerimine numbrilisteks muutujateks edasise analüüsi hõlbustamiseks

EPI - 12 - 19/20

**KIRJELDAV
 EPIDEMIOLOOGIA**

	HAIGUSE ESINEMISSAGEDUSE NÄITAJAD
	■ Oluline haigust iseloomustav parameeter ■ (Nakkus)haiguse leviku iseloom (profiil) – Kergestilevivad nakkushaigused – Aeglased infektsioonid – Harvaesinevad haigused

25

	HAIGUSE ESINEMISSAGEDUSE NÄITAJAD
	• Epidemioloogia üheks põhieelduseks on see, et haigus <u>ei</u> esine populatsioonides ajaliselt (ega ruumiliselt) juhuslikult. • Kirjeldav epidemioloogia kirjeldab haigusjuhtude ning nendega seonduvate sündmuste ja determinantide jaotumist ajas ja ruumis

26

	Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad
	• Haiguse levik järgib enamasti ühte kolmest ajalisest profiilist • epideemia • endeemia • sporaadiline esinemine

27

Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

Ajalise leviku profiili esitamise kasulikuks vahendiks on epideemiakõvera konstrueerimine.

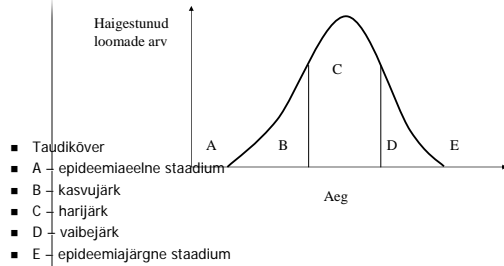
Epideemiakõver illustreerib kahte olulist aspekti:

- probleemi ulatust, st juhtude arvu
- epideemia edenemise kiirust ajas.

28

Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

Haigestunud loomade arv

29

Haiguse leviku tüübid - taudikõverad

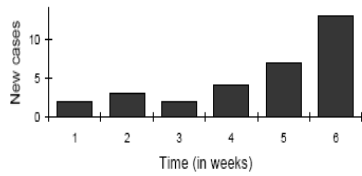
■ Epideemia (epizootia)

Definitsioon:

1. Haigestunute arvu eksponentsiaalne suurenemine ajaühikus
2. Haigestumine, mis ületab mingi eeldatava taseme

30

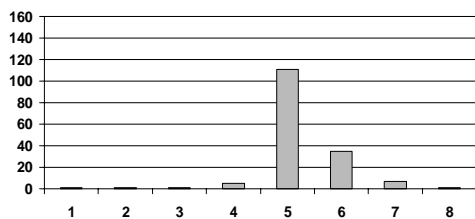
Taudikõver – epideemia

Propagating

31

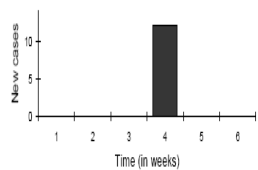
Taudikõver – epideemia

Progresseeruv epideemia

32

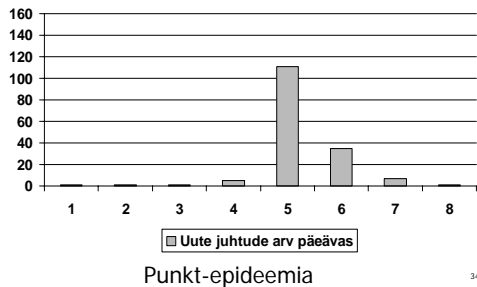
Taudikõver – epideemia

Punktepidemia

33

Taudikõver – epideemia

34

Taudikõver – endeemia

■ Endeemia (enzootia)

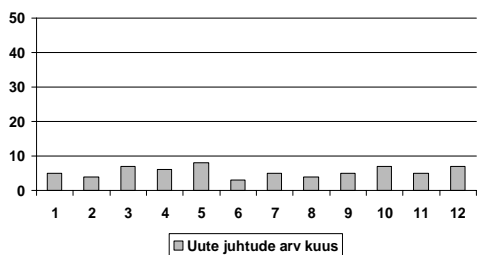
Definitsioon:

- Endemilised on haigused, mida iseloomustab püsiv tekitajate ringlemine teatud loomapopulatsioonis ja pidev haigusjuhtude esinemine.

Näide: Kolienteriit vasikatel, metsamarutaud Eestis

35

Taudikõver – endeemia

36

Taudikõver – endeemia

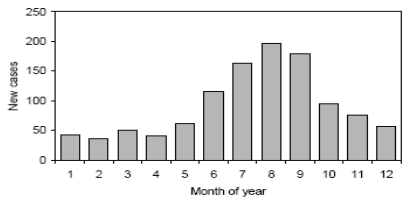

Figure 5: Seasonal occurrence of leptospirosis in humans in USA

37

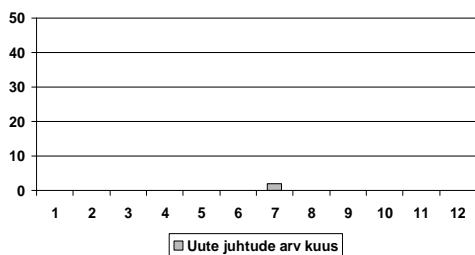
Taudikõver – sporaadiline

Definitsioon:

- Kui haigestumine infektsioonhaigustesse toimub ainult üksikjuhtudena, on tegemist **sporaadilise** haigestumisega
- Näide: teetanus, siberi katk, veiste pahaloomuline peataud

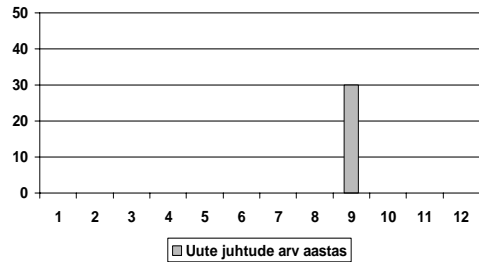
38

Taudikõver – sporaadiline

39

Taudikõver – sporaadiline epideemia

40

Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

- Kui taudikõver ulatub üle küllalt pika perioodi ning baseerub sagedastel vaatlustel lühikeste ajavahemike järel, võib seda uurida
 - aastaagadest tingitud muutuste,
 - tsükliliste kõikumiste
 - sekulaarsete trendide esinemise suhtes.

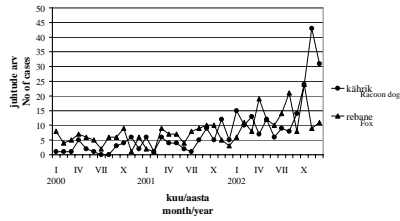
41

Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

- Seseonne variatsioon - haigestumuse varieerumine sõltuvalt aastaajast

42

Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

Joonis 3. Marutaadi haigestumuse sesoonsus rebastel ja kährikutel

Figure 3. Seasonal cycle of Rabies occurrence in foxes and racoon dogs

43

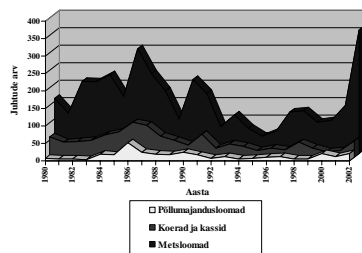
Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

- Tsüklilised kõikumised- regulaarsed muutused haiguse esinemissageduses, mis on tingitud paljude tegurite koosmõjust. Intervallid ületavad aasta aegade piire
- Sekulaarsed trendid - ilmnevad pikema perioodi (aastate) vältel

44

Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad

Tsükliline ja Sekulaarne trend

Joonis 16. Marutaadi juhud Eestis aastatel 1980-2002

5

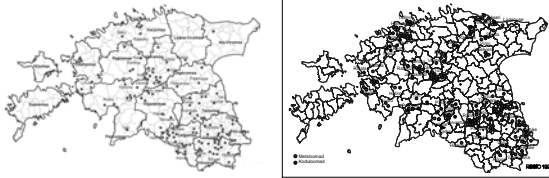
	Haiguse leviku ajaline aspekt - taudikõverad
	Lisaks nimetatule esineb aegridades juhuslikku fluktuatsiooni, mis võib vahel tegelikke trende varjutada. Juhusliku ja tegeliku trendi eristamiseks on olemas mitmed statistilised meetodid Ajaliste trendide määramise (statistilised) meetodid: 1. Aegrea graafiku hindamine "silvamuna" testiga. 2. Liikuv keskmine, andmete eksponentsiaal-silumine 3. Regressioonanalüüs 4. Aegrea analüüs

	Haiguse leviku ruumiline aspekt - kartogramm
	Haiguse leviku selgitamine ruumis on äärmiselt oluline haiguse epidemioloogia mõistmiseks. Leviku hindamine võib toimuda nii "mikro-" (sulg, sektsioon, laut) kui "makroruumis" (teatud territoorium, mis on piiritletud kas geograafiliselt, poliitiliselt või mõne spetsiifilise tunnuse alusel). Mõlemal juhul on esmaseks meetodiks kartogrammide koostamine.

	Haiguse leviku ruumiline aspekt - kartogramm
	1. Kartograafilised meetodid: 1) Punkt-kartogramm: haigusjuhtude paiknemise kaart: üks punkt- üks juht. Toob välja haiguse leviku juhtude absoluutarvu alusel. Ei anna infot haigestumuse ja levimuse kohta Haigestumusest on võimalik saada ettekujutus, kui teatud ajalise intervalliga koostatakse mitu punkt-kartogrammi

Haiguse leviku ruumiline aspekt - kartogrammid

1) Punkt-kartogramm: haigusjuhtude paiknemise kaart: üks punkt- üks juht.

49

Haiguse leviku ruumiline aspekt - kartogrammid

2) Sektor-kartogramm: põhineb haigestumus ja levimuse näitajatel.

Teatud piiridesse jääva haigestumus- või levimuse näitajaga piirkond (sektor) kaardil tähistatakse teatud värvi või viirutusega.

50

Haiguse leviku ruumiline aspekt - kartogrammid

2) Sektor-kartogramm: põhineb haigestumus ja levimuse

Teatud piirkond viirutuse

51

	Haiguse leviku ruumiline aspekt - kartogrammid
	Analüütilised meetodid Üks põhiküsimusi, mis me kartogrammi koostamisel püstitame on: kas haigusjuhud on koondunud teatud pirkonda e. kas on moodustunud klastreid? Klastri olemasolu kontrollimiseks kasutatakse "lähima naabri" tehnikat. 52

	Küsimused? 53
